

Висновки та рекомендації
VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України”

Українській академії банківської справи
Національного банку України
10-11 листопада 2005 р.

Учасники VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, на основі зроблених наукових доповідей, надісланих тез виступів і проведених дискусій дійшли ряду висновків і перелічених нижче пропозицій:

Конференція констатує, що протягом останніх років в Україні було досягнуто суттєвого розвитку банківської системи зі збереженням її ринкової орієнтації, здатної відігравати важливу роль у посиленні стабілізаційних процесів, здійсненні структурних перетворень та забезпеченні економічного і соціального розвитку країни.

Розбудова банківського сектору носить комплексний та системний характер і потребує координації зусиль усіх учасників процесу, зокрема, Національного банку України, банківських установ, Асоціації українських банків, органів законодавчої та виконавчої влади.

Побудова ефективного банківського сектору держави потребує чіткого визначення проблем та з'ясування механізмів їх усунення.

Проблеми розвитку банківської системи можна поділити на:

- проблеми, пов'язані зі створенням умов для функціонування банківської системи, ключовими з них є значна питома вага збиткових підприємств, низькі доходи переважної більшості населення України; відсутність належної системи гарантування банківських вкладів, невизначеність правового поля банківської діяльності, зокрема, питання незалежності Національного банку, розвитку регіональних, спеціалізованих та кооперативних банків, активізації діяльності банків на ринку цінних паперів.
- проблеми, пов'язані з діяльністю окремих банків, у тому числі з розширенням асортименту пропонованих послуг.

У зв'язку із зазначеним вище учасники конференції вважають:

1. Важливого значення набуває питання інституціонального захисту центральних банків, незалежність яких становить важливий фактор підвищення стабільності макроекономічної ситуації та ефективності економіки в умовах глобальних трансформацій, особливо в країнах із ринками, що розвиваються, де рівень політичної толерантності до автономії органів грошової влади не є високим.

У зв'язку із цим, вважаємо, що статус Національного банку України як незалежного державного органу доцільно було б закріпити безпосередньо в Конституції України. Включення в Конституцію України відповідної норми сприяло б вирішенню таких завдань – забезпечення самостійності і захисту грошово-кредитної системи України, виключення спроб втручання в конституційну компетенцію Національного банку, убезпечення його від кон'юнктурних вимог і інтересів інших органів державної влади.

2. Банківська діяльність повинна базуватися на засадах корпоративного управління, що передбачають забезпечення відкритості, прозорості, рівності та неупередженості, дотримання ділової етики, відповідальності перед клієнтом, суспільством і державою. Для вирішення питань впровадження принципів корпоративного управління в банківському секторі нагальним є питання прийняття Закону України «Про акціонерні товариства».

3. З метою підвищення конкурентоспроможності українських банків у світлі інтеграції до ЄС та вступу до СОТ доцільно скласти програму структуризації та консолідації банківської системи та підвищення рівня капіталізації банків.

Основними напрямками структуризації банківської системи мають стати: стимулювання створення місцевих, регіональних та кооперативних банків; створення та розвиток банків для малого та середнього бізнесу; примусова реорганізація банків, що втратили значну частину капіталу через ризикові активи, що не були повернуті своєчасно.

Для розвитку мережі регіональних банків, поживавлення кооперативного руху та заохочення створення спеціалізованих банків необхідно об'єднати зусилля законодавчих та регулюючих служб держави.

Роботу доцільно проводити одночасно та паралельно в трьох напрямках: по-перше, виявити законодавчо встановлені передумови функціонування банківських установ; по-друге, оцінити очікуваний ефект проведення структуризації банківської системи України, розробити імітаційну модель наслідків таких нововведень; по-третє, змінити психологію ставлення населення та місцевої влади до малих банків.

При цьому виникає потреба в прийнятті відповідної законодавчої бази, зокрема: законів України “Про Ощадні банки”, “Про інвестиційні банки”, “Про іпотечні банки”, “Про кооперативні банки”.

Для визначення адекватності капіталу банківської системи необхідно розробити методику оцінки ризиків діяльності банку з урахуванням принципів «Basel-II».

4. Не вирішено питання створення в Україні філій іноземних банків, які не мають статусу юридичної особи та власного капіталу, здатних розширити потенційні можливості кредитування, підвищити якість банківських

транзакцій. Тим часом побоюванням щодо неконтрольованості таких філій, створення додаткового тиску на вітчизняні банки можна було б протиставити впровадження для них національного режиму банківського нагляду та їхню участь у національній системі страхування банківських депозитів.

Тому для адаптації банківської системи України до умов СОТ необхідним є надання можливості іноземним банкам безпосередньо відкривати філії в Україні з відповідним законодавчим забезпеченням цих процесів та вжиттям відповідних заходів щодо запобігання приходу „брудного” капіталу в Україну та поширення спекулятивних операцій.

5. Важливим напрямом державного регулювання банківської діяльності є створення ефективної системи оподаткування. Основне завдання податкового впливу на діяльність банків - забезпечувати переорієнтацію вкладень банків у реальний сектор економіки та обмежувати їх участь у схемах, що використовуються економічними суб'єктами для ухилення від сплати податків.

Розглянуто питання оподаткування банків та законотворчі новації Міністерства фінансів України, які, у разі їх запровадження, можуть призвести до певної дестабілізації роботи банківської системи.

Конференцією визначено, що формування банками страхових резервів для компенсації можливих втрат за кредитами з віднесенням незначної їх частини за рахунок валових витрат є міжнародною практикою і спрямоване на зниження ризиковості банківської діяльності. Заборона відносити до складу валових витрат витрати, пов'язані зі страхуванням банками кредитних і фінансових ризиків, суперечить світовій практиці та підвищує ризиковість банківської діяльності в Україні.

6. Одним із визначальних факторів розвитку банківської системи є формування правової бази розвитку банківської сфери.

Враховуючи надзвичайну важливість та складність законодавчого регулювання банківської діяльності в Україні, конференція вважає, що подальше вдосконалення банківського законодавства повинно здійснюватися шляхом розробки і прийняття Банківського кодексу України.

Також слід усунути неузгодженості в чинному законодавстві України (зокрема, які стосуються ліцензування, регулювання та нагляду за банківськими та небанківськими установами), які виникли після прийняття Закону України „Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” та створення Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг. Нагляд за банками повинен залишатися під контролем НБУ.

Для створення підґрунтя функціонування в Україні безпечної, ефективної та підконтрольної Національному банку системи розрахунків, необхідним є прийняття нормативно-правового акту з питань, пов'язаних з емісією та використанням електронних грошей.

7. Одним із найбільш пріоритетних національних фінансових інтересів у фінансово-кредитній системі України є перетворення вітчизняного ринку цінних паперів на ефективний та гнучкий механізм перерозподілу фінансових ресурсів і трансформації заощаджень у інвестиції, адекватний умовам ринкової економіки. а в кінцевому підсумку – на реальний чинник інвестиційного процесу.

Конференцією визначено, що існує нагальна необхідність термінового вдосконалення вітчизняного законодавства з питань функціонування ринку цінних паперів.

8. Для розвитку системи іпотечного кредитування в Україні необхідно активізувати участь банків у кредитуванні населення під заставу нерухомості із застосуванням двох способів рефінансування банків: шляхом переуступки прав вимоги по іпотечних кредитах спеціалізованій організації або шляхом самостійного випуску і розміщення банками-кредиторами іпотечних облігацій, забезпечених пулами іпотек.

Першочергового вирішення потребують такі задачі:

- удосконалення законодавчої та нормативної бази, що регулює діяльність іпотечного ринку, у тому числі, прийняття Закону “Про іпотечні цінні папери”, розробка порядку розміщення іпотечних цінних паперів, а також податкове стимулювання громадян-одержувачів іпотечних кредитів, кредиторів і інвесторів та ін.;

- продовження роботи над стандартизацією процедур видачі й обслуговування іпотечних кредитів, установа правил оцінки платоспроможності позичальників;

- визначення порядку, структури та параметрів випуску іпотечних цінних паперів відповідними емітентами.

9. Для виявлення передумов виникнення фінансових проблем у банківській сфері необхідно удосконалити процедуру банківського нагляду на основі оцінки ризиків.

З метою зменшення витрат органів нагляду, наглядового тягаря, впровадження уніфікованих стандартів оцінки, що відповідають світовим, розробки єдиної стратегії роботи з банком або групою банків Національному банку України необхідно:

- розробити методику та показники визначення профілю ризику банку;
- впровадити систему оцінки ризиків для забезпечення єдиної бази оцінки ризиків і документування рішень інспекторів;

- вдосконалити методичні вказівки з інспектування, методичку тематичних інспектувань, ліцензійні вимоги, методичку застосування заходів впливу;
- посилити вимоги до передачі інформації, кваліфікації робітників;
- провести переорієнтацію банківського нагляду на проведення безперервного нагляду і застосування превентивних заходів;
- посилити інтеграцію між різними підрозділами служби банківського нагляду на базі уніфікованих документів і стандартів поширення інформації;
- розробити уніфікований стандарт організації інформаційних потоків і документування результатів банківського нагляду;
- вдосконалити матрицю оцінки ризиків на основі доповнення переліку факторів оцінки окремих видів ризиків.

10. Системи ризик-менеджменту, що впроваджені в банках другого рівня банківської системи, потребують істотного вдосконалення через:

- невідповідність ступеню ризиків операцій банку рівню його капіталізації;
- відсутність розуміння базових принципів побудови системи ризик-менеджменту серед керівників банків;
- відсутність заходів упровадження нових світових стандартів банківництва (рекомендації Базельського комітету).

Для досягнення цієї мети банкам другого рівня банківської системи необхідно:

- затвердити і дотримуватися стратегії управління ризиками;
- визначити рівень толерантності банку до ризику;
- розмежувати функції і відповідальність органів управління банком і профільних комітетів у процесі управління ризиками;
- встановити єдину методологію ідентифікації та оцінки ризиків при проведенні банком активних операцій;
- визначити ключові аспекти і корпоративні принципи управління ризиками в системі банку;
- створити єдине інтегроване середовище для впровадження комплексної системи управління ризиками на рівні всього банку;
- визначити оптимальний компроміс між моделями для окремих категорій фінансових ризиків та моделлю інтегрованого ризику.

Зазначені вище новації дають змогу підвищити фінансову стабільність і стійкість банківської системи України, що в свою чергу вплине на забезпечення економічної стабільності держави, а також на формування бази для інтеграції України до Євросоюзу.

